

PASIKEITUSIO PREKYBOS REŽIMO POVEIKIS LIETUVOS TEKSTILĖS IR SIUVIMO PRAMONEI¹

Algirdas Miškinis

Docentas socialinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetas
Saulėtekio al., 9, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370) 50 236 61 56;
El. paštas: Algirdas.miskinis@ef.vu.lt

Gindra Kasnauskienė

Docentė socialinių mokslų daktarė
Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetas
Saulėtekio al., 9, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370) 50 236 61 43
El. paštas: Gindra.kasnauskiene@ef.vu.lt

Erika Vaiginienė

Doktorantė
Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetas
Saulėtekio al., 9, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370) 50 236 61 29
El. paštas: verika@takas.lt

Straipsnyje nagrinėjama, kokią įtaką tradiciškai svarbiam Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriui turėjo narystė Europos Sąjungoje (ES) ir tekstilės gaminių importo liberalizavimas nuo 2005 m. sausio 1 dienos. Siekiant objektyviai įvertinti šių pokyčių poveikį, remiantis Eurostato duomenimis analizuojami Lietuvos ir Europos Sąjungos tekstilės ir siuvimo gaminių importo šrautai pagal tekstilės gaminių kategorijas ir šalis atsižvelgiant į prekių kiekį ir jų vertę 2004 ir 2005 metais. Straipsnio tikslas – išnagrinėti susiklosčiusią padėtį Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriuje po kvotų panaikinimo, įvertinti šio sektoriaus gamybos ir eksporto plėtros galimybes. Tai pirmasis straipsnis mokslinėje periodinėje literatūroje, kuriame įvertinami kvotų panaikinimo padariniai Lietuvos prekybai tekstilės ir aprangos gaminiams.

Pagrindiniai žodžiai: Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektorius; tekstilės ir siuvimo gaminių importas ir eksportas; prekybos režimas

Įvadas

Pastaruosiu metu įvyko du svarbūs įvykiai, kurie turėjo ir dar turės įtakos Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriaus plėtrai. Pirmasis įvykis –

Lietuvos narystė ES ir įsijungimas į bendrąją Europos rinką, antrasis – galutinis kiekybinių ribojimų (kvotų) panaikinimas sektoriuje, ypač buvęs svarbus ES. Pirmas įvykis turėjo mažesnę reikšmę, nes prekybos su ES muitu tarifai buvo panaikinti jau iki narystės joje. Didensnę įtaką turėjo tik prekybos su trečiosiomis valstybėmis režimo pasikeitimas, nes Lietuvoje pradėjo veikti ES bendroji prekybos politika, pagal kurią tekstilės gaminių importui ES taikė tiek muitu tarifus, tiek kiekybinius ribojimus. Daug didesnį

¹ Straipsnyje panaudota tyrimo „Tekstilės importo liberalizavimo poveikio Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonės įmonėms bei jų konkurencingumui analizė ir pasiūlymai dėl šio sektoriaus konkurencingumo didinimo“, kurį autoriai atliko pagal sutartį tarp Ūkio ministerijos ir Vilniaus universiteto, medžiaga.

poveikį turėjo antras įvykis (kvotų panaikinimas), palietęs ne tiek Lietuvos, kiek kitų ES šalių rinkas, kuriose realizuojama didesnė Lietuvoje pagamintų tekstilės ir siuvimo gaminių dalis. Dėl didelės Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių eksporto priklausomybės nuo ES rinkų iškilo grėsmė tolesnei Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus plėtrai ir kartu visi iš to išplaukiantys padariniai – eksporto sumažėjimas, einamosios sąskaitos deficitas, nedarbas, socialinės problemos.

Nuo 1974 m. iki Urugvajaus derybų raundo pabaigos 1994 m. prekybą tekstilės gaminiiais reguliavo vadinamasis Daugiapluštis susitarimas (MFA – *Multifibre Arrangement*), tačiau įvairūs prekybos ribojimai tekstilės ir siuvimo sektoriuje buvo taikomi jau nuo praėjusio amžiaus ketvirtąjo dešimtmečio (Options for Global Trade, p. 71–95). Jis buvo pagrindas dvišalėms sutartims bei vienašaliams veiksams priverčiant kitas šalis prisiimti eksporto kvotas. Kvotos pagal MFA iš principo prieštaravo Bendrojoje sutartyje dėl tarifų ir prekybos (GATT) teikiama pirmenybei tarifams ir įvairius prekybos partnerius traktuoti vienodai, nes jos numatė konkretų tekstilės gaminių eksporto kiekį kiekvienai šaliai, t.y. buvo selektyvios. Kvotos ribojo konkurenciją, nes šalies eksporto galimybės priklausė nuo kvotų dydžio, o ne nuo eksportuotojų konkurencingumo. Kvotų panaikinimo padarinių tyrimas, kurį Jungtinės Tautos atliko 1996 m., parodė, kad dėl kvotų panaikinimo turėtų padidėti visų šalių, o ypač besivystančių, gerovė. Daugiausia turėjo laimėti Kinija (37 mlrd. JAV dolerių) ir Korėja (18 mlrd. JAV dolerių) (Prospects for the Textile and Clothing Sector, 1996).

Urugvajaus derybų raunde buvo nuspręsta atsisakyti importo kvotų, kurios nuo 1960 m. buvo taikomos daugiausia importui iš besivystančių šalių. 1995 m. įsigaliojusi sutartis dėl tekstilės ir siuvimo gaminių numatė, kad prekyba jais laipsniškai bus visiškai integruota į GATT tai-

sykles, kvotos visiškai panaikintos ir pereita vien prie tarifinio reguliavimo.

Straipsnio tikslas – iširti padėtį Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriuje panaikinus kiekybinius ribojimus, įvertinti šio sektoriaus plėtros perspektyvas bei eksporto plėtros galimybes. Siekdami šio tikslo autoriai rėmėsi Eurostato² ir Lietuvos statistikos departamento duomenimis bei Lietuvos įmonių vadovų giluminiu interviu. Į interviu anketos klausimus parodos „Baltijos tekstilė ir oda“, vykusios 2005 m. rugšėjo 7–9 d., metu atsakė aštuoni šios pramonės stambiausių įmonių vadovai. Straipsnyje buvo panaudota ir kitų iki šiol Lietuvoje ir užsienyje atliktų tekstilės ir siuvimo sektoriaus tyrimų medžiaga, EURATEX (Europos tekstilės asociacijos) tyrimai. Mokslinėje literatūroje kol kas beveik nėra straipsnių, kuriuose būtų analizuojami kvotų panaikinimo padariniai, nes praėjo per mažai laiko. Lietuvos mokslo žurnaluose nėra straipsnių apie kvotų panaikinimo padarinius Lietuvos gamintojams ir vartotojams.

Straipsnį sudaro keturi skyriai. Pirmame skyriuje aprašoma dabartinė Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriaus būklė. Antrame skyriuje analizuojami Europos Sąjungos tekstilės ir siuvimo gaminių importo srutai 2004 m. ir 2005 m. pagal tekstilės gaminių kategorijas ir trečiąsias šalis. Trečiame skyriuje nagrinėjama, kokią įtaką Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonei turėjo prekybos režimo pasikeitimas dėl narystės ES ir tekstilės

² Statistinei analizei atlikti buvo panaudoti Eurostato duomenų bazės duomenys (prieiga per internetą: http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136217,0_45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL) bei Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenų bazės duomenys (prieiga per internetą: <http://www.std.lt/lt/pages/vicw/?id=1126&PHPSESSID=534ac3251d0ed89c7a1ac3b227cb35c0>) bei kai kurių departamento skyrių pateikta informacija. Pažymėtina, kad dėl pasikeitusio duomenų šaltinio, metodologinių ir organizacinių skirtumų Ekstratato ir Intrastato duomenų negalima lyginti su užsienio prekybos duomenimis, skelbtais iki 2004 m. gegužės 1 dienos.

gaminų importo liberalizavimo nuo 2005 m. sausio 1 dienos. Ketvirtame skyriuje nagrinėjamos galimos šio sektoriaus eksporto plėtros kryptys.

1. Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriaus būklė

Lietuva iš kitų naujųjų ES narių išsiskiria tuo, kad jos tekstilės ir siuvimo sektorius yra santykiškai didžiausias. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2004 m. jame buvo sukurta 13,8% šalies pramonės bendrosios pridėtinės vertės ir 10,4% apdirbamosios pramonės produkcijos vertės. Tekstilės ir siuvimo pramonės bendrosios pridėtinės vertės dalis 2004 m. sudarė 2,8% (išankstiniais duomenimis, 2005 metų II ketvirtį – tik 2,3%). Tekstilės ir siuvimo pramonės produkcija 2004 m. sudarė 11,6% šalies eksporto. 2005 m. pradžioje šiame sektoriuje veikė 1601 įmonė (su individualiomis įmonėmis – dar daugiau), jame dirbo apie 50 000, o su individualiomis įmonėmis net 60 000 žmonių. 2000–2004 metais dirbančiųjų siuvimo pramonėje skaičius padidėjo beveik 10 tūkst., o tekstilės – sumažėjo beveik 3 tūkst.

Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriuje vyrauja mažos arba vidutinės įmonės: 86,9% tekstilės ir 88,9% siuvimo įmonių dirba mažiau nei 200 darbuotojų. Tačiau didžioji dalis gaminių Lietuvoje, kaip ir užsienyje, yra pagaminama didesnėse įmonėse. Siuvimo pramonės gaminiai sudaro 60% visos sektoriaus gamybos, ir jų dalis pastaraisiais metais didėjo. Pažymėtina, kad tekstilės subsektorius iki galo neišnaudoja savo gamybinio pajėgumo. Šio subsektoriaus įmonių gamybinio pajėgumo vidutinė apkrova 2004 m. sudarė 67,6%, o siuvimo subsektoriuje – 77,4%. Lietuvoje šių įmonių gamybinio pajėgumo apkrova yra mažesnė nei ES – vidutinė ES sektoriaus įmonių apkrova daugiau kaip 80%.

Sektoriaus įmonės kasmet eksportuoja prekių už maždaug 3 mlrd. litų. Pastaraisiais metais

eksporto tempas sulėtėjo daugiausia dėl padidėjusio euro, o kartu ir lito kurso bei laisvosios prekybos sutarties su Ukraina panaikinimo. Bendro tekstilės ir siuvimo prekių eksporto 63% sudaro siuvimo prekių eksportas, šių prekių eksportuojama už maždaug 2 mlrd. litų. Didelis sektorius ir maža šalies rinka lemia, kad keturi penktadaliai sektoriaus produkcijos gaminama eksportui. 2004 m. buvo eksportuojama 80% visos Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių apimtys, o visos apdirbamosios pramonės produkcijos eksportuojama apie 60%. Sektoriui būdinga prekyba šakos viduje, tačiau prekybos balansas yra teigiamas. Iš užsienio į Lietuvą daugiausia įvežamos žaliavos ir medžiagos (apie 70% sektoriaus importo), o eksportuojami gatavi gaminiai.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2004 m. vidutinis įmonių pelningumas siuvimo subsektoriuje buvo 6,5% ir beveik pasiekė apdirbamosios pramonės vidurkį, o tekstilės įmonių pelningumas vis dar yra mažas – tik 2,4%. Pažymėtina, kad dar 2000–2003 m. tekstilės subsektorius dirbo nuostolingai.

Materialinės investicijos į sektorių nuo 2002 m. kasmet mažėja tiek absoliučiai, tiek santykinė išraiška. 2002 m. materialinės investicijos į tekstilės subsektorių sudarė 97,8 mln. litų, o į siuvimo – 55,9 mln. litų. 2004 m. jos atitinkamai buvo 70,3 ir 33,9 mln. litų. Materialinių investicijų tekstilės subsektoriuje dalis apdirbamojoje pramonėje dabar tesudaro 4,3%, o siuvimo – tik 2,1% (2002 m. buvo atitinkamai 5,8% ir 3,3%). Taigi investicijos į sektorių yra santykiškai mažesnės nei vidutiniškai apdirbamojoje pramonėje ir toliau mažėja.

2. ES tekstilės ir siuvimo gaminių importo 2004–2005 m. analizė

Pastaruoju metu ES panaikinus kiekybinius ribojimus ir taikant mažus tarifus tekstilės ir siuvimo gaminių importui Lietuvos sektorius susiduria

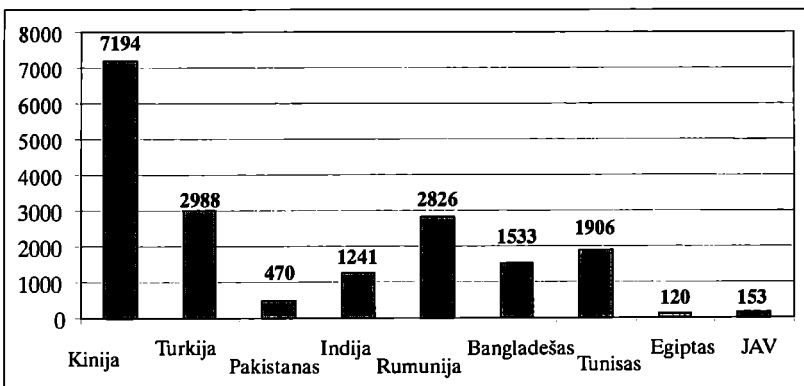
su didelėmis konkurencinės kovos su pigiu importu iš Kinijos (2004 m. visas Lietuvos eksportas į Kiniją sudarė 9,4 mln. eurų, o visas importas – 237 mln. eurų) ir kitų pigios darbo jėgos šalių problemomis. Kadangi didesnė Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių dalis eksportuojama į ES šalis, tai konkurencinė kova su pigiu importu vyksta ne Lietuvoje, o kitose ES šalyse.

ES tekstilės ir drabužių importas iš Kinijos 2004 m. sudarė beveik 2 mln. tonų, o iš antroje vietoje esančios Turkijos – 1,1 mln. tonų. Iš Kinijos į ES 2004 m. tekstilės gaminių buvo įvežta už 15,2 mlrd. eurų, drabužių – už 12,9 mlrd. eurų. Iš viso į ES 2004 m. buvo importuota tekstilės ir drabužių už 72,0 mlrd. eurų. Daugiausiai nei 20% šios sumos sudarė importas iš Kinijos, nedaug teatsiliko Turkija (14,6%). Tekstilės ir siuvimo importo vertėje 2004 m. vyravo drabužiai (apie 50%) ir megztiniai (apie 30%). Iš pateikto 1 paveikslato matyti, kad 2004 m. daugiausiai drabužių ir jų priedų į ES buvo importuojama iš Kinijos.

Megztų ir nertų drabužių į ES daugiausiai buvo importuojama iš Turkijos (2 pav.).

Eurostato duomenimis, per devykis 2005 m. mėnesius, palyginti su tuo pačiu 2004 m. laikotarpiu, iš Kinijos importuojama tekstilės ir siuvimo gaminių vertė padidėjo 44,8%, o viso šakos importo vertė padidėjo tik 3,7%. Vadinasi, Kinijos importas padidėjo iš kitų šalių importo. Liberalizuotų prekių importo vertė per tą patį laikotarpį padidėjo net 95%.

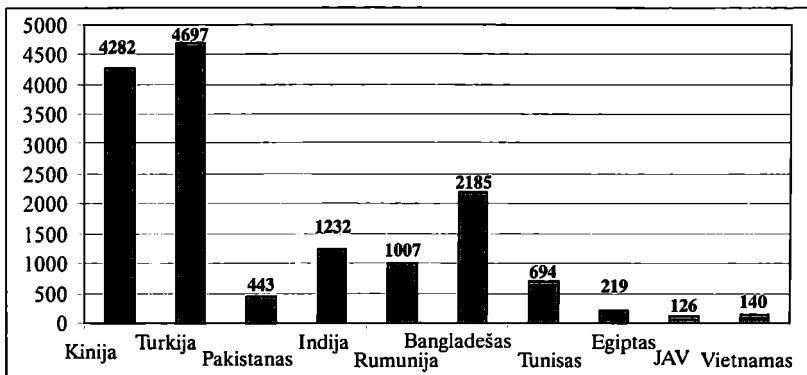
Atlikus ES siuvimo gaminių importo apimčių analizę jau 2003 m. buvo matyti, kad importo kainos mažėja 11,5% per metus. Labiausiai mažėjo importo iš Kinijos kainos – 18%, iš Bangladešo – 17%. Tai leido šioms šalims ir toliau skverbtis į ES rinką didžiule sparta, atitinkamai 34% ir 36% per vienerius metus! Labiausiai siuvimo gaminių eksportą į ES šalis 2003 m. padidino Turkija (10%), nors jos kainų mažėjimas nebuvo toks ženklus kaip importo iš Kinijos ar Bangladešo (turkiškų prekių kainos yra vidutiniškai 75% didesnės nei kinesiškų). Nors importo į ES kainų kritimas kelia didelę

1 pav. Drabužių ir jų priedų (megztų ir nertų) importas į ES 2004 m. (Mln. EUR)

Šaltinis: Sudaryta autorių; EUROSTAT. External Trade. Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136217,0_45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL

2 pav. Megztų arba nertų drabužių ir jų priedų importas į ES 2004 m. (Mln. EUR)

Šaltinis: Sudaryta autorių; EUROSTAT. External Trade. Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136217,0_45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL

grėsmę Lietuvos tekstilės ir siuvimo prekių gamintojams, tačiau statistika rodo, kad į Lietuvos rinką pigus importas iš Kinijos nesiveržia. Jo dalis daug mažesnė nei dėvėtų drabužių importo dalis ir 2004 m. tesudarė 3% viso Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių importo. Importuojamų drabužių svorįje dėvėtų drabužių dalis, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2004 m. siekė net 82,1%, o vertė sudarė – 14,1%. Lietuva 2004 m. tekstilės ir siuvimo gaminių daugiausiai importavo iš ES šalių – 69% bendrojo tekstilės ir siuvimo gaminių importo kiekio ir 83% bendrosios vertės. Svarbiausios trečiosios importo šalys pagal importo kiekį 2004 m. buvo Baltarusija, Kinija, Ukraina, Rusija, Turkija, o pagal vertę – Kinija, Rusija, Baltarusija, Pakistanas, Indija. Nesąžininga konkurencija (subsidijavimas, dempingas, dirbtinai sumažintas valiutos kursas, klastočių gamyba, tarptautinių standartų ignoravimas ir pan.), kurią vykdo besivystančios šalys, dar labiau padidina šių šalių gaminių konkurencingumą ir mažina lietuviškų gaminių rinką tiek Lietuvoje, tiek ES.

Statistika rodo, kad Lietuvos narystė ES nepaskatino tekstilės ir ypač siuvimo sektoriaus plėtros. Nuo 2004 m. sausio iki 2005 m. rugsėjo parduotos siuvimo sektoriaus produkcijos apimtis kiekvieną mėnesį, palyginti su atitinkamu praėjusių metų mėnesiu, mažėjo (išskyrus 2005 m. rugsėjį). 2004 m., palyginti su 2003 m., siuvimo gaminių pardavimas sumažėjo beveik 10%, o per 2005 m. I pusmetį – 13,8%. Šiek tiek geresnė padėtis buvo tekstilės pramonėje, kurioje pardavimas mažėjo nuo 2003 m. kovo iki 2004 m. kovo, bet per visus 2004 m., palyginti su 2003 m., tekstilės produkcijos pardavimas padidėjo 7,5%. Tačiau 2005 m. I pusmetį tekstilės pardavimas vėl sumažėjo 3,8%.

3. Prekybos sąlygų pasikeitimo dėl narystės ES ir kvotų panaikinimo poveikis Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonei

Tekstilės ir siuvimo sektorius yra svarbi ūkio šaka daugelyje besivystančių šalių, svarus jos indėlis į pramonės gamybą, užimtumą ir prekybą.

Ypač ji svarbi Kinijoje, Indijoje, Turkijoje ir Pakistane. Kadangi tekstilė yra darbo imli šaka, besivystančios šalys šioje šakoje turi lyginamąjį pranašumą. Industrinių valstybių tekstilės ir siuvimo įmonės, susidūrusios su konkurencingesniais besivystančių šalių gaminiais, pradėjo iš savo vyriausybių reikalauti apsaugos. Siekdamos išlaikyti nekvalifikuotos ir pusiau kvalifikuotos darbo jėgos užimtumą, industrinės šalys taikė dvišales diskriminacines priemones, vadinamąsias savanoriško eksporto ribojimo sutartis. 1994 m. tokio pobūdžio sutartis buvo pasirašiusios 45 šalys, iš jų 31 besivystanti bei Vidurio ir Rytų Europos šalis eksportuotoja ir 8 importuotojos (Hoekman B.M., Kostecki M., 2001, p. 227–236). Dėl šių protekcinų priemonių, lėmusių didesnes importo kainas, labai kentėjo skurdesni industrinių valstybių gyventojų sluoksniai.

Ilgą laiką besivystančios šalys gynė šį sektorių dideliais tarifais, o industrinės valstybės, visų pirma Austrija, JAV, ES, Kanada, Norvegija ir Suomija, savo rinkas saugojo daugiausia pirmiau minėtais kiekybiniais ribojimais – kvotomis. Šių kvotų, apėmusių du trečdalius pasaulio tekstilės importo, taikymas prieštaravo GATT principams ir todėl jos turėjo būti panaikintos. Industrinės valstybės tekstilės ir siuvimo gaminių importui taikė ir tarifus, kurie buvo maždaug du kartus didesni nei kitoms pramoninėms prekėms, nors ir mažesni nei tie, kuriuos taikė besivystančios šalys.

Urugvajaus derybų raundo metu buvo pasirašyta Tekstilės sutartis, kuri numatė per 10 metų, pradedant 1995-iais, keturiais etapais panaikinti visus kiekybinius tekstilės ir siuvimo gaminių importo ribojimus. Pagal minėtą sutartį 2005 m. sausio 1 d. kvotas turėjo būti visiškai panaikintos paskutiniams 49% kvotas taikiusių šalių importo.

Panaikinus kvotas, naujų integruotų prekių eksportas iš Kinijos į ES per kelis mėnesių padidėjo

apie 90%, o į JAV – net apie 200%. Tiek ES, tiek JAV susirūpino, kaip apsaugoti savo gamintojus nuo pigaus importo. Pasaulio prekybos organizacija (PPO) leidžia taikyti specialias rinkos apsaugos priemones, jei šalis dėl importo patiria materialinę žalą. Prekyboje su Kinija dar galima pasinaudoti apsaugos priemonėmis, įteisintomis Kinijos stojimo į PPO protokole, kurios leidžia taikyti laikinas kvotas iki 2008 m. pabaigos. 2005 m. gegužės mėnesį JAV įvedė laikinas kvotas septynių gaminių importui iš Kinijos, o 2005 m. lapkričio 8 d. su šia šalimi pasirašė prekybos susitarimą 22 tekstilės gaminių grupėmis 2006, 2007 ir 2008 metais. Šis susitarimas, kuriuo buvo įvesti kasmet didėjantys įvežimo apimtys limitai Kinijos gaminių importui į JAV, remiasi Kinijos stojimo į PPO sutartimi.

ES taip pat inicijavo specialių rinkos apsaugos priemonių taikymo tyrimą devyniems tekstilės ir siuvimo gaminiams ir svarstė galimybę panaudoti dar dvių kategorijų gaminiams. Tačiau vietoj jų 2005 m. birželio 10 d. ES panašiai kaip ir JAV pasirašė dvišalį Susitarimo memorandumą, primenantį iki 2005 m. sausio 1 d. taikytus savanoriškus eksporto ribojimus, kuris reguliuos Kinijos eksportą į ES iki 2008 m. pabaigos. Pagal jį Kinija sutiko, kad jos tekstilės ir siuvimo gaminių eksportas 10 jautriausių kategorijų prekių kasmet padidės ne daugiau kaip 8–12,5%. Kinija ir pati ėmėsi kai kurių priemonių apriboti ženklų siuvimo gaminių eksporto augimą. Pirma, nuo 2004 m. sausio 4% buvo sumažintas PVM gražinimas tekstilės ir siuvimo gaminiams, antra, nuo 2005 m. sausio 1 d. įvesti specifiniai eksporto tarifai 148 tarifinėms linijoms, o nuo gegužės 20 d. – dar 74 tarifinėms linijoms, didesni pigesniems mažesnės pridėtinės vertės gaminiams bei mažesni brangesniems gaminiams.

Iš teikiamos lentelės matyti, kad kvotų panaikimas Lietuvoje turėjo netikėtų padarinių – drabužių, kuriems buvo panaikintos kvotos, impor-

tas iš Kinijos sumažėjo, tekstilės gaminių importas padidėjo, o reikėjo tikėtis atvirkščio proceso. Tai nereiškia, kad Lietuvos gamintojai nekonkuruoja su Kinijos gaminiais, o tik tai, kad konkurencija vyksta kitų ES šalių rinkose.

Lyginant pirmųjų 2004 m. ir 2005 m. pusmečių duomenis matyti, kad tiek bendras tekstilės, tiek bendras drabužių importas į Lietuvą 2005 m. pirmą pusmetį sumažėjo apie 11% pagal importuojamą svorį arba atitinkamai 6,8 ir 8,5% pagal vertę. Didžiausią importo dalį pagal vertę sudarė žaliavos: cheminiai pluoštai – 18%, vilna – 13%, medvilnė – 12%, cheminės gijos –

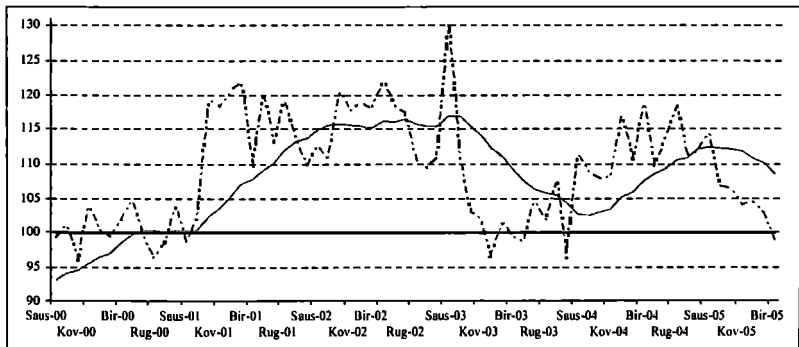
11%, drabužiai – 10%. 2005 m. pirmą pusmetį tekstilės žaliavų (medvilnės, cheminių pluoštų, vilnos) importas padidėjo dvigubai. Siuvimo gaminių importo sumažėjimą, matyt, galėjo lemti statistinės apskaitos problemos: gaminiai iš trečiųjų šalių įvežami ne tiesiogiai į šalį, o per kitas ES šalis, o mažo importo iš ES kiekio nebūtina deklaruoti. Antra vertus, kai kurie Kinijos gaminiai pakeitus kilmę gali patekti į Lietuvą kaip importas iš kitų ES šalių.

EURATEX duomenys (3 pav.) rodo, kad iki 2002 m. sparčiai didėjusi Lietuvos tekstilės pramonės gamyba pastaraisiais metais prarado turėtą

Lentelė. Tekstilės ir drabužių gaminių importo iš Kinijos į Lietuvą palyginimas pirmaisiais 2004 m. ir 2005 m. ketvirčiais

Prekių grupė	Kiekis (100 kg)			Vertė (EUR)		
	2004 sausis–kovas	2005 sausis–kovas	Pokytis (%)	2004 sausis–kovas	2005 sausis–kovas	Pokytis (%)
Tekstilės gaminiai	3802	4827	26,96	1292103	1523146	17,88
Drabužiai	10614	9320	-12,19	4848273	3985231	-17,80

Šaltinis: Sudaryta autorių; EUROSTAT. External Trade. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=0.1136217.0.45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL

3 pav. Lietuvos tekstilės pramonės gamybos indeksai iki 2005 m. liepos mėn. 2000 m. = 100 %

Šaltinis: Textile and Clothing Economic Climate. First half of 2005. Production, employment, new orders, domestic output prices, retail sales and trade. (2005) Commercial Policy n° 181/2005, Statistics n° 23/2005, Surveillance n° 36. Brussels: Euratex. Prieiga per internetą: www.euratex.org.

augimo tendenciją. 2003 m. prasidėjusį tekstilės gamybos kritimą buvo laikinai sustabdžiusi Lietuvos narystė ES, tačiau 2005 m. sausio 1 d., panaikinus kvotas, tekstilės gamyba vėl pradėjo mažėti. Viena iš šios tendencijos priežasčių yra padidėjęs gatavų gaminių iš Kinijos ir kitų besivystančių šalių importas, sumažinęs siuvinių gamybą ES, kartu ir Lietuvos tekstilės gaminių paklausą. Ypač tą pajuto Lietuvos verpėjai.

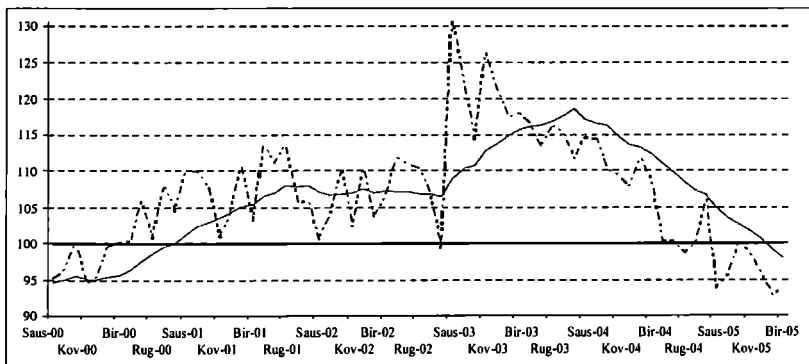
Tekstilės gaminių gamybos kritimo tendencija būdinga ir visai ES. EURATEX duomenimis, 2005 m. liepos mėnesį tekstilės gamyba ES sudarė tik apie 83% 2000 metų lygio. 2004 metais didėję tekstilės gaminių užsakymai 2005 pirmą ketvirtį sumažėjo 7,8 %, o antrą ketvirtį – 2,0%. Palyginti reikia pasakyti, kad užsakymai 2004 m. ketvirtą ketvirtį dėl pasirengimo panaikinti kvotas buvo padidėję net 35,1%. 2005 m. pradėjo mažėti ir užimtumas šiame sektoriuje.

Lietuvos siuvimo sektorius, pasiekęs savo galimybių piką 2004 m. sausį, nuo to laiko susiduria su nemažomis problemomis (žr. 4 pav.). Daugiau kaip pusė Lietuvos eksporto į ES tenka

toms prekėms, kurioms buvo panaikintos kvotos, todėl Lietuvos eksportas susiduria su didžiuole Kinijos, Indijos ir kitų šalių konkurencija. Drabužių siuvimo mažėjimo tendencija būdinga visai ES. Nuo 2004 m. kas ketvirtį mažėja ir užimtumas ES siuvimo pramonėje.

Taigi tiek tekstilės, tiek siuvimo gaminių gamyba Lietuvoje pastaraisiais metais mažėja, o jų naudojimas nuolatos didėja. Tą patvirtina ir mažmeninės prekybos indeksai (5 pav.). 2005 m., palyginti su 2000 m., mažmeninė prekyba tekstilės, siuvimo ir odos gaminiams Lietuvoje padidėjo net 174,7% (ES – vidutiniškai tik 10,3%).

Išanalizavus pastarojo laikotarpio (2004 m. birželis – 2005 m. birželis) EURATEX duomenis matyti, kad mažmeninių tekstilės, siuvimo ir odos gaminių pardavimų vertė Lietuvoje padidėjo net 31%, o tekstilės gamyba sumažėjo 3,6%, siuvimo gaminių – net 13,7%. Vadinas, per šį laikotarpį gerokai padidėjo šalies rinkos importinių prekių dalis. Vidaus gaminių pakeitimas importiniais gaminiams vyksta ir visoje ES. Mažmeninių pardavimų vertė per tą patį laiko-

4 pav. Lietuvos siuvimo gaminių gamybos indeksai iki 2005 m. liepos mėn. 2000 m. = 100 %

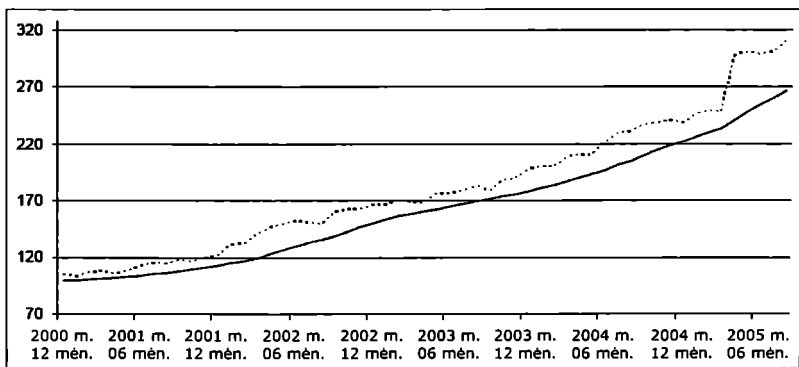
Šaltinis: Textile and Clothing Economic Climate. First half of 2005. Production, employment, new orders, domestic output prices, retail sales and trade. (2005) Commercial Policy n° 181/2005, Statistics n° 23/2005, Surveillance n° 36. Brussels: Euratex. Prieiga per internetą: www.euratex.org

tarpi ES padidėjo tik 1,4%, tekstilės gamyba sumažėjo 5,1%, o siuvimo – 9,3% (Textile and Clothing Economic Climate, 2005).

Iš Kinijos importuoti siuvimo gaminiai yra gerokai pigesni nei pagaminti ES. Lietuvoje darbo jėga yra pigesnė, todėl čia pagaminti siuvimo gaminiai yra pigesni ir konkurencingesni nei pagaminti ES šalyse senbuovėse, tačiau atsižvelgiant į tai, kad darbo jėga Lietuvoje brangsta, galima prognozuoti, kad brangs ir Lietuvos siuvimo gaminiai. Todėl jie gali prarasti konkurencingumą, ypač tarp pigių ir mažos pridėtinės vertės gaminių, jei darbo jėgos brangimo nekompensuos kiti veiksniai (geografinis artumas, lankstumas, mažos partijos, gera kokybė). Kai kuriose srityse Lietuvos konkurenciniai pranašumai jau dabar sumažėję (pvz., pigių gaminių siuvimo), bet dar daug jų liko ir juos būtina išnaudoti (pvz., techninės tekstilės kūrimas ir gamyba, modeliųjų drabužių dizainas ir konstravimas, dažymas, didelės pridėtinės vertės drabužių siuvimas ir pan.) (The Textiles and Clothing Industries in an Enlarged Community, 2005).

Daugelis Kinijoje ir kitose besivystančiose šalyse pagamintų tekstilės ir siuvimo gaminių yra pigūs ne tik todėl, kad ten mažesni atlyginimai, bet ir dėl daugelio kitų priežasčių. Tekstilės įmonės besivystančiose šalyse dažnai ignoroja tarptautinius socialinių teisių (pvz., vaikų darbas), darbo sąlygų, gamtosauginius standartus ir todėl pasiekia didelę sąnaudų ekonomiją. Todėl vienas iš būdų sumažinti šių šalių gaminių invaziją galėtų būti reikalavimas laikytis tarptautinių standartų. Lietuvos Vyriausybė turėtų šį klausimą nuolatos kelti Europos Komisijoje ir kitose ES institucijose.

Lietuvos tekstilės įmonėms sunku kovoti su Kinijos importu ir todėl, kad šios šalies vyriausybė padeda tekstilės ir siuvimo gaminius eksportuojančioms kompanijoms taikyti nesąžiningos konkurencijos metodą – dempingą. O ir pati valdžia teikia savo eksportuotojams įvairias subsidijas. Dar praėjusį dešimtmetį Kinijos tekstilės sektorius buvo neefektyvus ir dirbo nuostolingai dėl per didelių gamybinių pajėgumų, pasenusių technologijų ir didelių pastovijų są-

5 pav. Lietuvos tekstilės, siuvimo gaminių, avalynės ir odos gaminių mažmeninės prekybos indeksai iki 2005 m. liepos mėn. 2000 m. = 100 %

Šaltinis: Textile and Clothing Economic Climate. First half of 2005. Production, employment, new orders, domestic output prices, retail sales and trade. (2005) Commercial Policy n° 181/2005, Statistics n° 23/2005, Surveillance n° 36. Brussels: Euratex. Prieiga per internetą: www.euratex.org.

naudų. Nuo 1997 m., kai buvo priimtas sprendimas rekonstruoti sektorių, valstybė išleido milijardus dolerių paskoloms siekdama įsteigti naujas ir atnaujinti senas tekstilės įmones (Study on China's Textiles & Clothing Industry, 1995).

Į ES rinką patenka daug prekių, kurios yra žinomų firmų (prekių ženklų) kopijos. Būtina imtis priemonių tiek ES, tiek šalies lygiu, kurios ribotų pažeidžiančių intelektualinės nuosavybės teises gaminių importą. Lietuvos muitinė turėtų pagerinti darbą ir užtikrinti, kad tokie gaminiai nepateks į Lietuvos teritoriją. Muitinė taip pat turėtų užkirsti kelią ir gaminių kontrabandai, kuri kontrabandininkams leidžia išvengti pridėtinės vertės mokesčio ir taip atpiginti gaminius. Giluminio interviu metu gamintojai skundėsi, kad kontrabanda vis dar įvežama nemažai prekių.

Apibendrinant atliktą analizę galima teigti, kad Lietuvos narystė ES tekstilės ir siuvimo pramonėje turėjo tik trumpalaikį pozityvų poveikį tekstilės pramonėje. Tai galima paaiškinti tuo, kad visi prekybos ribojimai buvo panaikinti jau anksčiau pagal laisvosios prekybos sutartį. Tam tikro efekto buvo galima tikėtis pirmaisiais metais, laukiant, kad dėl lankstumo ir rinkų artumo gamyba iš ES 15 bus perkelta į Lietuvą. Tačiau taip neįvyko, gamyba iš ES senbuvių buvo keliama į trečiąsias šalis (Ukrainą, Viduržemio jūros valstybes), kur darbo jėga gerokai pigesnė nei Lietuvoje.

4. Lietuvos tekstilės ir siuvimo pramonės gaminių eksporto plėtros galimybės

Panaikinus kvotas industrinėse šalyse, iš jų ir ES, importo sąlygos besivystančių šalių eksportui į industrines šalis pagerėjo, nors importo tarifai išliko. Tekstilės sutartyje nebuvo numatyta simetriniais įsipareigojimais sumažinti ir prekybos kliūtis besivystančiose šalyse, todėl išliko

dideli muitų tarifų skirtumai tarp ES (apie 9%) ir besivystančiųjų šalių (dažnai per 30%)³. Taigi ES eksporto į besivystančias šalis sąlygos nepagerėjo.

ES, ir Lietuvos, eksporto didėjimo galimybės yra labai ribotos dėl protekcinės kai kurių šalių politikos. Kaip rodo ES 15 statistika, Korėjai, Brazilijai ir Meksikai sumažinus prekybos kliūtis, ES eksportas į šias šalis labai padidėjo. Be tarifų, besivystančios šalys taiko ir didelius netarifinius barjerus (papildomi mokesčiai, muitinis įvertinimas, sertifikavimas ir t. t.), kurie kartu paėmus kartais viršija patį muito tarifą ir praktiškai užkerta kelią eksportui, pavyzdžiui, į Indiją. Kaip matyti iš EURATEX duomenų, ypač daug didelių netarifinių prekybos barjerų taiko Argentina, Meksika, Brazilija, Indonezija, Egiptas, Tailandas ir Korėja. Todėl Lietuva su kitomis ES šalimis, turinčiomis stiprų tekstilės ir siuvimo sektorių, turi siekti didesnio rinkos atvėrimo ES eksportui trečiojoje šalyse. Lietuvos Vyriausybė, norėdama pagerinti šalies tekstilės ir siuvimo gaminių eksporto į trečiąsias šalis sąlygas, turi siekti, kad ES reikalautų iš besivystančių šalių sumažinti tarifus iki ES taikomo lygio. Tą pasiekti nebus lengva, nes daugelyje ES šalių tekstilės ir siuvimo gaminių sektorius gerokai sumenko dėl bankrotų ar gamybos perkėlimo į besivystančias šalis, iš jų ir į Kiniją. Šios šalys labiau suinteresuotos pigiu importu nei šakos apsauga.

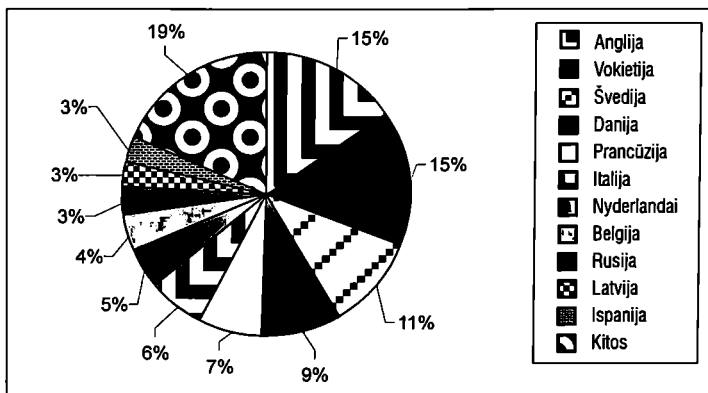
Europos Komisijos 2003 m. spalio 28 d. komunikate visi PPO nariai, išskyrus tik labiausiai

³ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, nors ir pritarė, kad prekyba liberalizuojama, tačiau nepritarė vienpusiam liberalizavimui. Jo nuomone, kitos šalys taip pat turėtų būti pasirengusios atverti savo rinkas ES tekstilės ir siuvimo gaminių gamintojams (Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis išsiplėtusioje Europos Sąjungoje“, 2004).

atsilikusias valstybes, raginami sumažinti savo muitų tarifus iki žemiausio lygio ir panaikinti netarifines kliūtis. Tai leistų suvienodinti prekybos sąlygas trečiojoje šalyje su tomis, kurias ES pati taiko trečiojioms valstybėms. Šis raginimas geriausiai gali būti įgyvendintas derybų PPO metu, todėl Lietuvos Vyriausybė turi siekti, kad prekybos tarifinių ir netarifinių kliūčių tekstilėje mažinimas būtų svarstomas PPO. Derybų metu reikėtų siekti, jog būtų įgyvendintas EURATEX reikalavimas, kad nė vienoje šalyje gataviems gaminiams neliktų tarifų, didesnių nei 15% (išskyrus labiausiai atsilikusias šalis), o vėpalams ir audiniams tarifai neviršytų tų, kuriuos taiko ES. Derybų metu kartu su kitomis šalimis reikėtų siekti, kad būtų panaikinti netarifiniai barjerai: papildomi mokesčiai (Brazilija, Indija), įvairių dokumentų reikalavimai (Argentina, Egiptas, Meksika, JAV), sertifikavimas (Indija, Kinija, Rusija ir kitos), etikečių reikalavimai (Argentina, Indija, Meksika, Rusija, JAV).

Šie reikalavimai yra išdėstyti ir Europos Komisijos 2003 m. komunikate. Taip pat reikia reikalausti, kad būtų panaikintos ir kitos netarifinės kliūtys: nepagrįsta techninių reglamentų, standartų ir atitikties procedūrų taikymo praktika, minimalių importo kainų reikalavimai, nepagrįsta tikrinimo prieš pakraunant praktika, ginčytini kilmės taisyklių ar licencijavimo reikalavimai, ilgos muitinės procedūros, subsidijos. Daugelis šių tarifinių ir netarifinių kliūčių gali būti panaikintos ir dvišalėmis derybomis, pavyzdžiui, ES derybų dėl laisvosios prekybos sutarčių su „Mercosur“ ar PPO derybų su Rusija metu.

Lietuvos tekstilės ir drabužių eksporto geografija dabar apsiriboja daugiausia ES valstybėmis (Eurostato duomenimis, ES tenka apie 90% Lietuvos eksporto, 6 pav.). Antrai pagal dydį Rusijos rinkai tenka tik 3% viso šakos eksporto. Akivaizdu, kad yra būtina diversifikuoti eksporto geografiją ir ieškoti naujų eksporto rinkų.

6 pav. 2005 metų pirmo pusmečio tekstilės ir drabužių eksporto iš Lietuvos svarbiausi partneriai pagal išvežamų prekių vertę (EUR)

Šaltinis: Sudaryta autorių; EUROSTAT. External Trade. Prieiga per internetą:

http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0_1136217_0_45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL

juo labiau kad statistika rodo, jog Lietuvos eksportas į tradicines ES rinkas (Vokietiją, Didžiąją Britaniją, Daniją) 2004 m. ir 2005 m. pirmą pusmetį mažėjo. Lietuvos verpalų gamintojai giluminio interviu metu skundėsi, kad virškvotinis Kinijos trikotažas ES nulėmė, kad ES pirkėjai tapo nekonkurencingi ir arba bankrutuoja (ypač Didžiojoje Britanijoje), arba perkelia gamybą į Kiniją ir panašias šalis. Todėl nuo 2005 m. daugiau verpalų eksportuojama į Kiniją ir Ukrainą, nors ir mažesnėmis kainomis.

2004 m. ir 2005 m. pirmo pusmečio Eurostato duomenys rodo, kad tekstilės gaminių eksporto vertė turi tendenciją didėti, o siuvimo gaminių mažėti, tačiau drabužių kol kas eksportuojama vos ne tris kartus daugiau nei tekstilės gaminių.

Išvados

1. Lietuva tarp kitų ES šalių pasižymi tuo, kad turi santyksiškai didžiausią tekstilės ir siuvimo sektorių. 2004 m. jame buvo sukurta 13,8% šalies pramonės bendrosios pridėtinės vertės ir 10,4% apdirbamosios pramonės produkcijos vertės. Tekstilės ir siuvimo pramonės gaminiai 2004 m. sudarė 11,6% šalies eksporto, buvo eksportuojama 80% visos šakos produkcijos. Pažymėtina, kad materialinės investicijos į sektorių nuo 2002 m. kasmet mažėja tiek absoliučia, tiek santykinė išraiška.
2. Panaikinus kvotas, labai padidėjo šakos gaminių importas į Europos Sąjungą iš Kinijos. Per devynis 2005 m. mėnesius, palyginti su tuo pačiu 2004 m. laikotarpiu, iš Kinijos importuojama tekstilės ir siuvimo gaminių vertė padidėjo 44,8%, viso importo vertė padidėjo tik 3,7%. Vadinasi, Kinijos importas padidėjo dėl importo iš kitų šalių. Liberalizuotų prekių importo vertė per tą patį laikotarpį padidėjo net 95%. Į Lietuvą pigus importas iš besivystančių šalių kol kas neplūsta. 2004 m. Lietuva daugiausia tekstilės ir siuvimo gaminių importavo iš ES šalių (69% bendrojo šakos importo kiekio ir 83% vertės).
3. ES panaikinus kiekybinius ribojimus ir taikant mažus tarifus tekstilės ir siuvimo gaminių importui iš trečiųjų šalių, Lietuvos sektorius patiria didelių konkurencingumo užsienio rinkose problemų. Kadangi didesnė Lietuvos tekstilės ir siuvimo gaminių dalis eksportuojama į ES šalis, konkurencinė kova su pigiu importu vyksta ne Lietuvoje, o už jos ribų. Iki tol didėjusi Lietuvos tekstilės ir siuvimo sektoriaus gamyba pradėjo kristi, ypač po kvotų panaikinimo. Tai daugiausia lėmė padidėjęs gatavų gaminių iš Kinijos ir kitų besivystančių šalių importas, sumažinęs drabužių siuvimo gamybą ES, kartu ir Lietuvos tekstilės gaminių paklausą. Nesąžiningos konkurencijos priemonės (subsidiavimas, dempingas, dirbtinai sumažintas valiutos kursas, klastočių gamyba, tarptautinių standartų ignoravimas ir kt.), taikomos besivystančiose šalyse, padidina šių šalių gaminių konkurencingumą ir sumažina rinką lietuviškiems gaminiams tiek Lietuvoje, tiek ES. Nors gamyba tekstilės ir siuvimo sektoriuje ir mažėja, tačiau vartojimas didėja. 2005 m., palyginti su 2000 m., mažmeninė prekyba tekstilės, siuvimo ir odos gaminiiais Lietuvoje padidėjo net 174,7% (ES – vidutiniškai tik 10,3%).
4. Lietuvoje darbo jėga yra pigesnė, todėl čia pagaminti siuvimo gaminiai yra konkurencingesni nei pagaminti ES senbuovėse. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad darbo jėga Lietuvoje brangsta, brangs ir Lietuvos siuvimo gaminiai. Todėl jie gali prarasti konkurencingumą, ypač tarp pigių ir mažos pridėtinės vertės gaminių, jei darbo jėgos brangimo nekompensuos kiti veiksniai (geografinis atumas, lankstumas, gamyba mažomis partijomis, gera kokybė). Kai kuriose srityse Lietuvos

konkurenciniai pranašumai jau dabar sumažėję (pvz., pigių gaminių siuvimas), bet dar daug jų liko ir juos būtina išnaudoti (pvz., techninės tekstilės kūrimas ir gamyba, modelinių drabužių dizainas ir konstravimas, dažymas, didelės pridėtinės vertės drabužių siuvimas ir pan.)

5. Vertinant Lietuvos padėtį šioje šakoje atkreiptinas dėmesys į šiuos trūkumus: mažos pridėtinės vertės vyrovimą, mažas investicijas į naujas technologijas, vadybos ir rinkodaros kompetencijos stoką, nepakankamą tekstilės ir siuvimo įmonių bendradarbiavimą, menką valstybės finansinę paramą. Tačiau sektorius turi ir nemaža stiprybių, leisiančių jam išlikti konkurencingam bent jau artimiausioje perspektyvoje – tai technologijų atnaujinimas kai kuriose įmonėse, ES rinkų artumas, gera darbo ir gaminių kokybė. Naujų galimybių užsienio rinkose sektoriui galėtų atverti inovacijos diegiant naujas technologijas bei medžiagas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, spartesnis reagavimas į poreikių ir paklausos kaitą, perėjimas nuo masinės gamybos ir paprastų pro-
- duktų prie didesnės įvairovės ir didesnės pridėtinės vertės produktų su didesniu dizaino turiniu gamybos, techninės tekstilės ir neautotinių medžiagų gamybos plėtra, darbo imlios gamybos (ypač siuvimo) perkėlimas į šalis, kur mažesni darbo jėgos kaštai (Ukraina, Baltarusija), glaudesnis gamybininkų ir prekybininkų bendradarbiavimas tekstilės ir siuvimo gamybos grandinėje, platesnis vietinių dizaino talentų naudojimas.
6. Svarbus veiksnys siekiant išlaikyti sektoriaus plėtrą yra eksporto geografijos diversifikavimas perimant naujas rinkas, o ne orientacija vien į ES valstybes. Tačiau Lietuvos eksporto į trečiąsias šalis didėjimo galimybės yra labai ribotos dėl protekcinės kai kurių trečiųjų šalių politikos. Be didelių tarifų, dažnai siekiančių 30% ir daugiau, besivystančios šalys taiko ir didelius netarifinius barjerus (papildomus mokesčius, muitinius įvertinimus, sertifikavimą). Todėl Lietuva su kitomis ES šalimis, turinčiomis stiprų tekstilės ir siuvimo sektorių, turi siekti didesnio rinkos atvėrimo ES eksportui trečiojoje šalyje.

LITERATŪRA

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The future of the Textiles and Clothing Sector in the Enlarged European Union. (2003). Brussels: Commission of the European Communities.

European Technology Platform for the Future of Textiles and Clothing – A vision for 2020, European Apparel and Textile Organization. (2004). Prieiga per internetą: http://www.euratex.org/download/publications/others/euratex-broch-technology_platform.pdf

EUROSTAT. External Trade. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0_1136217_0_45571464&_dad=portal&_schema=PORTAL

Hoekman, B., Kostecki, M. *The Political Economy of World Trading System The WTO and Beyond.* (2001). NY: Oxford University Press, 2-nd ed.

Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1084/2005 2005 m. liepos 8 d. iš dalies keičiantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 3030/93 dėl tam tikrų tekstilės gaminių importo iš trečiųjų šalių bendrųjų taisyklių II, III ir V priedus. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.

Market Access for European Textiles and Clothing. A Memorandum for Trade Commissioner Peter Mandelson (2005). Brussels: EURATEX.

Mokslinis tiriamasis darbas „Lietuvos siuvimo ir tekstilės pramonės plėtros perspektyvos“ (2004). LATIA.

Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteiui ir Regionų komiteiui „Tekstilės ir drabužių sektoriaus ateitis išsiplėtusiame Europos Sąjungoje“ (2004). Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija.

Options for Global Trade. A view from the Asia-Pacific (2003). Edited by Will Martin and Mari Pangestu. Cambridge University Press.

Promoting fair globalization in textiles and clothing in a post-MFA environment Report for discussion at the Tripartite Meeting on Promoting Fair Globalization in Textiles and Clothing in a Post-MFA Environment (2005). Geneva: ILO.

Prospects for the Textile and Clothing Sector of the ESCAP Region in the Post-Uruguay Round Context (1996). New York: United Nations.

Safeguards on Textiles originating in China BEUC comments (2005). The European Consumers Organization BEUC. Prieiga per internetą: www.euratex.org.

Study on China's Textiles & Clothing Industry and its Market Expansion Strategy (2005). Brussels: Commission of European Communities. Prieiga per internetą: <http://perfectlink.org>.

Study on the Implications of the 2005 Trade Liberalisation in the Textile and Clothing Sector. Consolidated Report. Part I. (2004). Paris: Institut Français de la Mode. Prieiga per internetą: http://europa.eu.int/comm/enterprise/textile/documents/ifm_final_report_2005.pdf

Textiles and Clothing after 2005 – Recommendations of the High Level Group for Textiles and Clothing (2004). Brussels: Commission of European Communities; Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/comm/enterprise/textile/com2004.htm>

Textile and Clothing Economic Climate. First half of 2005. Production, employment, new orders, domestic output prices, retail sales and trade (2005) Commercial Policy n° 181/2005, Statistics n° 23/2005, Surveillance n° 36. Brussels: Euratex. Prieiga per internetą: www.euratex.org.

The Textiles and Clothing Industries in an Enlarged Community and the Outlook in the Candidate States. Final Report. Part I. (2005). Vienna: WIIW.

Trends in EU Textile and Clothing Import. Textile Outlook International (2005). Brussels: Textiles Market Research. Prieiga per internetą: <http://www.marketresearch.com/browse.asp?categoryid=223&sortBy=d&g=1&page=3>

World Textile and Apparel Trade and Production Trends. *Textile Outlook International* March-April 2005, p. 47–84.

THE IMPACT OF CHANGE IN TRADE REGIME ON LITHUANIAN TEXTILE AND APPAREL INDUSTRY

Algirdas Miškinis, Gindra Kasnauskienė, Erika Vainigienė

Summary

Two recent events had a tangible impact on Lithuanian textile and apparel industry. First of them was Lithuanian EU membership and entrance to the single market, the second one being the final abolition of quantitative restrictions in the sector from the beginning of 2005. The outcomes of the first event are less significant as tariffs in trade with the EU were removed in line with the bilateral free trade agreement concluded long before Lithuanian EU membership. The EU membership resulted in more changes in the trade regime with the third countries. Before membership Lithuania applied only a few restrictions while the EU common trade policy envisaged the application of both quantitative restrictions and tariffs. A more tangible impact on Lithuanian textile and apparel industry had the abolition of quotas which affected to a less extent Lithuanian market and to a larger extent the EU market where 90% of Lithuanian sector exports are supplied.

The purpose of the article was to explore the situation in the sector after these two major events, to identify the problems and to disclose the prospects for the development of the sector in the light of new

challenges and to look for the possibilities to increase and diversify the sector's exports.

Lithuania is one of the EU countries most specialized in the textile and apparel sector. In 2004, the sector produced 13.8% of manufacturing value added and exported 11.6% of the total Lithuanian exports. 63% of the sector's exports are apparel exports. 80% of the sector's output is assigned for export.

The abolition of quantitative restrictions and application of low tariffs for textile and apparel products for imports from third countries have caused severe problems in competition with imports from China and other countries of cheap labour. The textile subsector was growing steadily until 2003, however, since January 2005, when quotas were abolished, textile outputs are shrinking. This is a result of the booming import of apparel from China and other developing countries. These imports reduced the production of these products in the EU and resulted in a reduction of fabric imports from Lithuania. The apparel subsector reached its peak in January 2004. Since then this subsector, in which more than half volume comprise items for which

quotas were removed, faces a very severe competition from China, India, Turkey and other countries. Statistics revealed that when production in the sector is decreasing the consumption is increasing. In 2005, in comparison with 2000, sales of textile, apparel and leather products increased by 174.7% (10.3% in the EU).

Evaluating the current situation in the sector, authors draw attention to the following weaknesses of the sector: prevalence of low value added activities, especially in the apparel subsector; diminishing of competitive advantages as a result of labour becoming more expensive and a standstill in productivity, inadequate investments in new technologies, shortage of management and marketing competence, lack of cooperation between textile and apparel companies, missing government support to the sector.

Authors believe that the sector has also a number of strengths which allow it to remain competitive at least in the near future. Among them, the modernization of technologies in most advanced companies, the geographical proximity of European markets, a good labour and product quality should be mentioned.

Authors believe that new opportunities for the sector would be opened by innovations in new technologies,

materials and products, an enhancement in labour skills and competencies, a faster reaction to changes in needs and demand, a shift from mass production of simple products to a larger variety and higher value added products with big design content, larger application of local designers' skills, development of technical textile and non-woven fabrics, a transfer of labour-intensive cycles of production to countries with cheaper labour like Ukraine and Belarus, better cooperation between producers, wholesalers and retailers.

Lithuanian textile and apparel industry should penetrate new markets. For the moment, 90% of the sector products are exported to the EU market. Such dependence on the market makes Lithuanian export very vulnerable, and therefore there is a need to diversify markets and to look for new export destinations. Success in these markets depends not only on company actions but also on the EU attempts to increase access to these markets. Most of these markets are still greatly protective. In bilateral and multilateral negotiations the European Commission should seek to reduce high tariffs in some developing countries and should require removal of all non-tariff barriers.

*Iteikta 2006 m. sausio mėn.
Priimta spausdinti 2006 m. vasario mėn.*